

699
26

NEDERLANDS WEERBAARHEID.

—

EN ANDWOORD OP DE OPROEPING VAN HET
CENTRAAL-COMITÉ VAN DEN NEDERLANDSCHEN
WEËRBAARHEIDSBOND.

DOOR

J. H. GUNNING Jr.

2 D 11 ⁴⁰ -

—

AMSTERDAM,
H. H Ö V E K E R.
1867.

700

Aan de III. J. W. Schubart en A. J. Rethaan Macaré

te Utrecht.

Door ook aan mij, wiens ampt als Evangeliedienaar u, blijkens het adres uwer circulaire, bekend was, deze oproeping toe te zenden, hebt gij, M. HH.! getoond te gelooven dat het heilig belang, hetwelk ook ik geroepen ben voor te staan, betrekking heeft op alle maatschappelijke aangelegenheden, die 's menschen zedelijke persoonlijkheid raken. Hoe dankbaar ik deze uwe opvatting waardeer, dit heb ik gemeend niet beter te kunnen toonen dan door in 't openbaar op die circulaire te antwoorden: niet zoozeer aan uw adres alleen, als wel aan dat van allen, die de aloude beteekenis van het woord vroom (= dapper) niet verouderd achten.

J. H. G.

's *Daag*, 29 Julij 1867.

NEDERLANDS WEËRBAARHEID.

Een kort woord slechts heeft de schrijver dezer bladzijden te spreken. Een woord, dat over de kwestie der weërbaarheid niets nieuws brengt: dit zou buiten den kring zijner bevoegdheid liggen. Alleen de zedelijke zijde der zaak raken deze opmerkingen aan.

Het doel der op den titel vermeldde circulaire mag niet anders dan algemeene hartelijke sympathie wekken. Dat Art. 177 van onze Grondwet het dragen der wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat en tot beveiliging van zijn grondgebied een der eerste plichten van alle ingezetenen noemt, is niet in strijd met de hoogste beginselen der menschelijkheid. Immers uit kracht van deze willen wij den vrede, doch niet ten halve maar geheel voor zoover mogelijk is in deze wereld, waar om der zonden wille elke vrede niet anders dan een langer of korter wapenstilstand kan zijn. Een halve vredelievendheid nu laat het onrecht ongestraft voortwoekeren: een ernstige, geheele liefde tot den vrede trekt het zwaard, om den vrede niet slechts af te wachten, maar, zoo mogelijk, dáár te stellen.

blij-
ping
t het
trek-
men-
e uwe
nnen
orden:
en, die
r) niet

Met recht worden daarom in deze circulaire alle weerbare Nederlandsche mannen en jongelingen tot oefening in den wapenhandel in deze zorgvolle tijden opgeroepen. Wij hopen dat zeer velen, zonder het stroovuur eener nietsbeduidende opwinding, met kracht en kalm verstand aan die roepstem gehoor zullen geven.

Maar als zij (bladz. 2) zegt, dat die oefening dat onmisbare zelfvertrouwen zal geven, hetwelk alleen de overwinning kan verschaffen, dan kunnen wij daarop niet zwijgen.

Wij waardeeren hoogelijk die oefening en haar doel. Maar een zedelijken grondslag heeft zij noodig, anders is de lichamelijke oefening tot weinig nut. Zij behoeft een grondslag, die er het karakter van een welberaden, manlijk-ernstige werkzaamheid aan geve, en haar beware voor schijn en wezen van een oogenblikkelijke opgewondenheid zonder dieperen grondslag. Wat waarlijk een volksdaad zal wezen, dat moet altijd iets zeer ernstigs zijn. Niet slechts een beandwoording (omdat men zich schaamt achter te blijven) van een oproep, door enkele geachte voorgangers gedaan, maar een oprechte, vrijwillige beweging des harten, met kalme beslistheid opgeweld.

Zulk een grondslag kan natuurlijk ons woord niet te voorschijn roepen, als hij niet reeds in de harten gelegd is. Dit is dan ook het doel van ons schrijven niet. Wij willen slechts met een enkel woord getuigenis geven van de voorwaarde, waaraan alles voldoen moet, wat duurzaamheid en zegen hebben zal.

Die voorwaarde is: het geloof, gelijk het tot bron en middelpunt heeft een Man, die meer dan éénig krijgsheld, meer dan éénig veroveraar de wereld beheerscht heeft, en die nog blijft zeggen: zonder Mij kunt gij niets doen.

Deze grondslag stelt op elk gebied, ook op dat der maatschappij, eeuwige beginselen vast, welke, als het geloof ontkend wordt, terstond mede verdwijnen en te vergeefs door een conservatisme, dat de vruchten zonder den boom wil, worden terug begeerd.

Evenwel dit alles laten wij nu dáár. Niet dat geloof zelf wil ik hier prediken, slechts zijn praktische gevolgen voor de zaak, die onze titel vermeldt, aanduiden. Het geloof werkt liefde, niet een zwevend week gevoel, maar een kracht, een drang tot kloeke daad, vrolijken moed, opgewekten burgerzin naar alle zijden heen: kortom, verhooging, adeling van alle liefde, van het heiligdom des huwelijks en der vriendschap af tot het algemeenste, vluchtigste verkeer der menschen onder elkander. Het leert kleine zorgen, vreesachtigheden, beledigingen vergeten door de geestdrift, waarin een groot edel doel wordt toegejuicht.

Het leert, dat ook op maatschappelijk terrein, wie zich verhoogt, vernederd worden zal. Namelijk dit sluit ook in zich, dat wie hoog opvliegt met gedachten, bespiegelingen en algemeenheden, maar de bijzondere belangen der maatschappij, des vaderlands, des dagelijkschen levens versmaadt, die zal vernederd worden. Het gevolg des geloofs is belangstelling in alle aardse dingen, onuitblusbare levenslust in de atmosfeer der eeuwigheid, moed om alles te zien gelijk het waarlijk is. Op militair terrein eischt dat geloof hartelijke instemming met het bovengenoemd grondwetsartikel, bepaald met het daarin gestelde beginsel der algemeenheid van de verplichting tot de dienst. De conscriptie-dwang moge tot onze schande noodzakelijk zijn, hij is een gevolg van de revolutie, niet van het geloof. Het geloof doet de gelederen vrijwillig volstromen,

en goedsmoeds de bajonet vellen en het leven wagen of laten voor het bedreigde vaderland.

Moed voorzeker is noodig in tijden als deze. Wederom na 70 jaren zijn woorden als de volgende van kracht, of kunnen het althans spoedig wederom worden:

„ Voor ieder volk zijn er tijden, waarin de Voorzienigheid die geen sluimer noch weekheid, maar inspanning en ontwikkeling der menschheid ten doel gesteld heeft, het door een dreigenden nood als het ware oproept om vooruit te treden, om te toonen of er nog iets in hem is: of het nog langer onder de natiën een rang verdient, en welk eenen dan? Gewone maatregelen gelden alsdan niet meer. De zekerste waarschijnlijkheidsberekeningen, de redelijkste verwachtingen schijnen dan onnut. Alle macht, alle kunst schijnt voor de ijzeren noodzakelijkheid te wijken: de Hemel, de stemmingen, de meeningen en gevoelens schijnen samen te spannen om, hetzij aan een machtigen vijand onweerstaanbaarheid, hetzij aan zijn slechts ingebeelde grootheid een werkelijke beteekenis te geven: stormen en golfslagen doen alle grondvesten wankelen.

„ Wie in zulke oogenblikken niet waagt, het gevaar onder de oogen te zien: de mensch van aarde en stof zonder inwonenden geest; de kinderen en speelballen des geluks; de slaven van voorbijgaande indrukken, privaat-voordeelen, blinden partijgeest, haat en nijd; lieden wier trotsch en versaagd hart niets in zich gevoelt, wat proef zou houden; schreeuwers en hun hoorders; zelfzuchtige zwakgeesten, die geen kracht hebben om hun belang in het algemeene te zoeken; geestelijken die hun ernstigen plicht moede zijn; edelen die door geboorte zich ontslagen achten van arbeid en roeping tot verdienste; beampten en fortuinzoekers, wiet

traagheid en ijdelheid den weg des rechts te moeielijk, te langzaam, te onvoordeelig acht; jongelingen die niet vroeg genoeg erven, anderen die te vroeg geërfd hebben; menschen vol goedaardige illusiën of aan lagere persoonlijke behoeften gehecht; menschen van zulken stempel, volken die naar zulke menschen hooren, — die allen vergeten, verraden zichzelf, wijken en gaan te gronde.” 1)

Moed is ons noodig, manlijke kloekheid en kracht. Vanwaar zal hij komen, die moed? Niet uit opwinding en snorkerij, niet uit eergevoel of medesleeping door opgewekte sympathie, maar uit vertrouwen op God. Dat is: verbondsgemeenschap met God. Zonder deze zal alle wapenhandel en oefening vruchteloos zijn.

Ik wil u niet in den breede uitleggen wat tot dit vertrouwen op God behoort, en hoe het onderscheiden is van een zinledig deïstisch „vertrouwen op God,” dat ook de ongeloofige beweerden kan te bezitten. Zou ik u eenige verklaring geven, ik zou u uitnoodigen, het Museum onzer Marine in het Voorhout binnen te treden, en in de achterste zaal te blijven stilstaan tusschen de beeltenis van Machiel de Ruyter en het tegenover hem opgehangen Engelsche wapen van de Royal Charles, waar hij op ziet.

Maar wilt gij evenwel bepaalder aanwijzing van den samenhang, die er is tusschen de vreeze Gods en de manlijke kloekheid, welke wij begeeren?

---

1) Woorden uit de Philippiken van Johannes von Müller, in 1796 uitgegeven, en die, nevens de Redenen tot de Duitsche natie van Fichte en de tijdsprekningen van Schleiermacher, verdienen herlezen te worden door elk, die de zedelijke zijde van tijden als welke wij beleven, ernstig overdenken wil.

Ik ga daartoe, hoewel noode, twee vreeselijke plagen voorbij, die het leven onzes volks verwoesten en tot wier uitroeiing alleen het geloof in staat is: de wellust en de dronkenschap. Ik wil u ook niet ophouden met aanwijzing hoe het geloof de geheele levensbeschouwing op alle punten veredelt. Ik bepaal mij bij den oorlog. O voor den Christen is hij voorwaar niet alleen een afzichtelijk bloedstorten, een zaaien van gruwelen en ellende over ontvolkte steden en verwoeste landen. Maar ook een oordeel Gods, dat menigeen op de knieën brengt, die ze wellicht in lange jaren niet heeft gebogen: een geweldige opheffing van den volksgeest uit trage sluimering tot kracht en ernst; een zuivering van den geestelijken en maatschappelijken dampkring, huiveringwekkend, maar weldadig en grootsch.

Indien gij Christen zijt, gij zult deze en alle andere dingen recht leeren beschouwen. Wordt dan de oorlog u onbeschrijfbaar ernstig, ook alles wat op toebereiding tot den oorlog betrekking heeft, zal bij u hetzelfde karakter verkrijgen. Is de wapenhandel u een zaak des geloofs, zoo zal er veel uit verdwijnen wat maar al te dikwerf, helaas! die oefening verontreinigt en ons het ijdel vertoon der vrijkorpsen van het eind der vorige eeuw in herinnering brengt. Kinderachtige praal met militaire uiterlijkheden, voor den dag des gevaars niet den minsten waarborg gevende. Vloeken, drinken, noodelooze tijdverkwisting ten koste van ieders maatschappelijken werkkring en beroep. Vooral ook ont-heiliging van den Zondag, den dag des Heeren. O gij die aan de oefeningen der weerbaarheid deelneemt, getuigt daartegen, verzet u met woord en voorbeeld tegen al wat met de bedoeling van den dag des Heeren en met het woord des Heeren in strijd is. Met Gods gebod te ver-

achten en Zijn dag te ontheiligen zult gij niet den vijand, maar wel den zegen Gods van u afweeren.

Door het geloof zult gij aan deze oefening het karakter van een vluchtig tijdverdrijf ontnemen, en haar leeren invoegen in het geheel van de belangen die ons voor het heden en de toekomst ter harte gaan. Gij die als mannen van rijper oordeel en ervaring onze maatschappelijke toestanden als één geheel overziet, gij zult hierbij den plicht beseffen, die op het heden rust, om aan de toekomst op elke wijze een goed voorbeeld, een geschikte toebereiding te geven. Het geloof als de bron der ware kloekheid kennende, zult gij het ook, zooveel in u is, uwen kinderen trachten in te planten. Gij zult ook voor de toekomst zorgen door christelijk onderwijs uwer kinderen. Gij zult ze niet laten opvoeden in het deïsme, d. i. de godsdienst der grijsaards, die buiten God geleefd hebben¹⁾ maar onder den bezielenden invloed des christelijken geloofs. Zoo zult gij burgers kweeken, die ten allen tijde strijdvaardig zijn, zonder den dag des gevaars daartoe te behoeven af te wachten.

Zeg niet, dat de gedachte aan het onderwijs vreemd is aan de zaak, welke deze bladzijden bespreken. Een der helden van den jongsten Duitschen oorlog, de generaal von Moltke, zou u wederleggen. Hij sprak ten vorigen jare naar waarheid: „in den slag bij Königgratz hebben de Pruisische schoolmeesters de Oostenrijksche geslagen.”

1) Deze gedachte, dat het deïsme is de godsdienst der krachteloze ongeloofige grijsheid, het christelijk geloof daarentegen bepaald beandwoordend aan de strevingen der frissche, ideale, vrolijk-moedige jeugd, is nader ontwikkeld in „Een woord tot de christelijke gemeente over schoolonderwijs,” 1863.

Met den ouden père Goulden (gij kent toch de wegslepende krijgstaferelen van Erckmann-Chatrion?) zeggen wij, en in verder reikende bedoeling dan hij: „Wat ons ontbreekt, om de groote ideeën van vrijheid en rechtvaardigheid te doen zegevieren, dat is het onderwijs; als onze jeugd daarvan doordrongen is, daarin opgevoed, dan zal zij den vijand overwinnen.” O ja, goede vader Goulden! maar een opleiding tot hooger vrijheid en dieper gegronde rechtvaardigheid, dan welke gij kent!

De geest overwint de stof.

De geest overwint de stof: ik mocht het dezer dagen zeggen aan een negenjarig knaapjen, dat mij een vertroostend oogenblik schonk. Hem werden de heerlijke geschiedenissen van Marathon, Thermopylae en Salamis verhaald. Het kind verbleekte bij het vernemen van Ephialtes' verraad, en wendde bij de tafereelen van dezen heldenmoed het hoofd af om tranen van verrukking te verbergen. En op de vraag: hoe het toch mogelijk was, dat zulk een handvol dapperen over een zoo groote menigte zegepraalde? was het antwoord: „Kind, omdat de geest altijd op den duur de stof overwint.” Dit kind is zeer gewoon, en in niets van andere knapen zijns leeftijds onderscheiden; maar het toont dat de jeugd is de kostbare tijd der geestdrift. Wee wee, als deze ontluikende bloesem met het ijs des ongeloofs wordt overgoten!

In het volgend jaar zal de aanvang van onzen heiligen worstelstrijd tegen Spanje driehonderd jaar geleden zijn. Laat niemand onzer Groen van Prinsterer en Motley onherlezen laten. De hand, die zulke bladzijden heeft omgeslagen en zich daarbij vaak onwillekeurig gevouwen, zal vervolgens niet minder krachtvol het geweer omklemmen.

Maar ook, en dit zal niet het geringste nut dezer studie zijn, ook menig aanzienlijke onder ons zal er de geschiedenis in lezen van zijn eigen of wel van aanverwante of in rang gelijke geslachten. In ons volk is droevige ontzenuwing, helaas! in alle rangen en standen. De laffe zucht naar verheffing boven eigen stand, naar weelde en genot, vreet als een kanker om zich heen. Maar een groot, zeer groot deel der algemeene schuld komt bovenal op u, aanzienlijke geslachten onzes volks. Gij zijt geroepen vóór te gaan en de openbare meening voor een groot deel te bepalen. Voor het volk is slechts de daad waarheid, niet het afgetrokken begrip. Zal het aan adeldom, aan deugd, aan offervaardigheid gelooven, zoo moet het die vóór zich zien, tastbaar aanschouwen, en wel in u, tot wie het opziet, grooten en aanzienlijken, vorsten en hooggeplaatsten. O wanneer wij de aandoenlijke gehechtheid zien met welke bepaaldelijk nog ons volk aan zijn oude geslachten hangt: wanneer wij indenken hoe groote werking het goede voorbeeld dat, Goddank! door enkelen uwer gegeven wordt, zou vermogen als het algemeen bij u ware, dan schreit ons hart over de onbeduidendheid, de karakterloosheid, den dierlijken wellust van velen uwer. Het volk wil uwe aalmoezen niet alleen, het wil uw hart, het wil reden hebben om u te vertrouwen en lief te hebben. Een algemeene omwenteling gromt in de diepte. Een reusachtige grève, niet slechts van eenige honderden tegen sommige bezitters, maar van de geheele lagere maatschappij tegen de hoogere, bereidt zich vóór. O gij die heerscht of geroepen zijt te heerschen op de hoogere of hoogste plaatsen, zal uw in allerlei wellusten verrotte weekelijkheid tegen de bruising der kokende harts-tochten, als zij vooruitschiet, kunnen standhouden?

Uwe macht, uw gezag is van God verordend. Dit gelooven wij als Christenen van heeler harte, met eerbied en liefde. Maar ook, hoe hooger stelling, hoe grooter verandwoording.

Wij allen te zamen, hetzij hooger hetzij lager gesteld, wij hebben tegen God en tegen elkander gezondigd, oneindig meer dan in dit vluchtig woord kan uiteengezet worden.

Wij allen te zamen, laat ons voor God en voor elkander ons verootmoedigen.

Wij allen te zamen, laat ons met ernst ons toebereiden, opdat niets ons onverwacht overkome.

Het is geenszins zeker dat een oorlog, een ingetrokken worden in de wieling der strijd lusten rondom ons, ook ons vaderland bedreigt. Misschien zal het evenwicht der groote mogendheden nog lang eischen dat wij ongemoeid blijven. Maar moest het zijn, dat wij de wapenen hadden op te vatten, o mochten dan onze harten wèl toebereid wezen, niet door de lichtzinnigheid die uit onkunde niet vreest, maar door het geloof dat de vrees overwint. En was het voor ons bestemd, te gronde te gaan wat onze onafhankelijkheid betreft, dat wij dit heilig erfgoed onzer vaderen dan althans waardiglijk door de overmacht ons lieten ontnemen. Dat wij in elk geval mogen mannen zijn, die sterfensmoed bezitten omdat zij den weg kennen, langs welken sterven is: herleven.